

Sv. Kiril i Metodije, slavenski apostoli.

Kirilovoj 1100. godišnjici rodenja.

Dr. Fra Julijan Jelenić.

Cyrillus et Methodius, duo fratres, nati Thessalonicae nobiliori ex progenie, erant non solum liturgi, non solum doctores, non solum inventores litterarum ac protopatres litteraturae sed etiam apostoli Slavorum, ast apostoli tantummodo — latiori sensu sicut hoc in illo tempore et Snopek adversus Brückner demonstrabat. Licet natione Graeci et addicti byzantino imperio, erant tamen, sicut et alii ipsis coevi monachi orientales, contrarii byzantinismo, qui Ecclesiam studebat sub status redigere tutelam, professores Primatus romani Pontificis et orthodoxae doctrinae de processione Spiritus Sancti. Methodius abdicato munere gubernatoris cujusdam slavicae provinciae amplexus est monasticam vitam in Olimpo in Asia Minori. Cyrillus, junior fratre, educatus est Constantinopoli, in aula imperiali, ibique factus est sacerdos, dein bibliothecarius S. Sophiae et professor. In philosophia tantum eminebat, ut per eminentiam philosophi nomen obtineret. Praeterea insigne possidebat philologicum talentum, quam ob causam merito a Brückner Mezzofanti IX. saeculi appellatus est. Primum apud Chasaros praedicabant ac postea per plures annos in Moravia et Pannonia Christi vineam excolebant, quo a Rastislavo principe Moravorum vocati erant. Ante progressum in Moraviam Cyrillus litteras excogitavit slavicas, vulgo glagoliticis et coepit Sacram Scripturam et liturgiam ad slavicam vertere linguam, quod fratres serius in Moravia cum discipulis continuarunt. Litterarum slavicarum esse basim graecas cursivas minusculas primus praeterito saeculo detexit Taylor. Quarto anno fratres profecti sunt Romam, ubi papa Hadrianus II. slavicas litteras et liturgiam approbavit Romae Cyrillus etiam monachus factus est ac pie in Domino obiit. Postea Hadrianus ad supplicationem Coceli, principis Pannoniae, resuscitavit sirmiensem metropolim et fecit ei consecrare in metropolitam Methodium cum jurisdictione et supra Moraviam. Eodem tempore Methodius factus est delegatus apostolicus pro missionibus slavicis. Ast Methodius has ob causas adhuc majores calamitates perpeti debuit a clericis Germaniae, praesertim a passaviensi episcopo et salzburgensi archiepiscopo, quibus et Svatoplucus, Rastislavi successor favebat. Post mortem demum Methodii Ideo Methodii discipuli, ut evitarent ultiores vexationes secesserant e papa Stephanus V., agentibus Germanis, denuo prohibuit slavicam liturgiam. Moravia ad meridionales partes, imprimis in Bulgariam.

Kopitar je doduše istakao, kako se Kiril i Metodije u starim sinaksarijima ne nazivaju »apostoli«, nego »doctores Slavorum« te kako bi se mogli najtemeljitiije nazivati »Liturgi Slavorum«¹). I prof. Brückner im je osporavao »slavensko apostolstvo« te priznavao samo »slavensko učiteljstvo«²). I doista Kiril i Metodije nijesu pokrstili ni jednoga slavenskoga naroda. Ali na to je već Snopek primjetio, kako se apostolstvo ne uzima samo u strogom, nego i u širem smislu. Osim toga je Snopek posve zgodno istakao, kako su već Kirila i Metodija i Crkva i znanost priznale slavenskim apostolima.³) I doista Kiril je već svom savremeniku Anastaziju bio »muž apostolskoga života (vir apostolicae vitae)«⁴). A Moravlani su se i o Metodiju osvjeđočili, kada su saslušali, što papa Ivan VIII. piše 880. knezu Svatopluku, kako i on sveto živi, kako pravo naučava te kako također »апостольско дѣланіе дѣлають.«⁵

Napokon, ako se Kirilu i Metodiju i ne može reći, da su koji slavenski narod u cijelosti pokrstili, ne može im se ni osporavati, da su Moravljane barem dopokrstili. Prema svemu tome mislim, da se Kiril i Metodije mogu i dalje nazivati, ne samo slavenskim liturzima te ne samo slavenskim učiteljima i ocevima slavenske književnosti, nego i slavenskim apostolima, ali svakako slavenskim apostolima samo u širem smislu, u komu ih je na koncu konca i Kopitar trpio. Još nešto! Kiril i Metodije su doduše bili Grci, štoviše, oni su bili i odani bizantijskome caru. Suprot toga oni su bili, kao i ostali njima savremeni monasi, protivni bizantinizmu, koji je Crkvu sputovao u državno ropstvo. Isto su tako i u ostalim pitanjima zauzimali posve ispravno stanovište, naročito u pogledu ishoda na

¹ Kopitar, Prolegomena historica in Evangelia slavica quibus olim Regum Francorum olio sacro inungendorum solemnibus uti solebat ecclesia Remensis, VI., 45. (Miklosich, Slavische Bibliothek, I., Wien 1851., str. 76.).

² Prof. Brückner, Die Wahrheit über die Slavenapostel, str. 5.

³ Snopek, Die Slavenapostel kritische Studien, str. 206. i d.

⁴ Anastasius, Epistola ad Gaudercium (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 246.).

⁵ Legenda o Metodiju, 12. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 234.).

Duha Svetoga i Primata rimskih biskupa, o čemu se baš u to doba počela voditi žestoka borba između istočne i zapadne Crkve⁶). Uslijed svega toga o njima se tokom vijekova veoma mnogo i pripovijedalo i pisalo, ali kritično istom od — XIX. vijeka.

Kiril i Metodije su bili braća, a rodili su se u Solunu, na sjevernoj obali Egejskoga Mora, između ušća Strume i Vardara. Otac im se zvao Lav, a bio je bizantijski časnik ili drugar. Lav je sa svojom suprugom imao, osim Kirila i Metodija, još petero djece. Kiril mu je bio najmlađi, on se rodio koncem god. 826. ili početkom 827⁷). Metodije je bio znatno stariji, on se morao roditi nekako oko god. 820. Kiril je bio slaba tijela, ali vrlo snažna uma. Naročito je imao filološki talenat, prof. Brückner ga naziva Mezzofantijem IX. vijeka⁸). Metodije se opet isticao snažnim tijelom i bistrim praktičnim razumom. Braća su se prozvala Kirilom i Metodijem istom onda, kada su stupala u red. Prije toga se Kiril zvao Konstantin, a kako se upravo zvao Metodije, to nam nije niodakle poznato. Jireček misli, da se, prema tadanjem običaju i Metodijevo krsno ime moralo počinjati s istim slovom, s kojim mu se i redovničko počinjalo⁹).

I ako je grad Solun vazda bio u grčkim rukama i čuvao grčko obilježje, u Carigradu se ipak u Kirilovo i Metodijevo doba dobro znalo, „*да БОЛОУНИАНЕ ВЪСИ ЧИСТО СЛОВѢНСКЪКИ ВЪСѢДОУЖИТЪ.*“¹⁰ govorilo se u Solunu čisto, uz grčki, i slavenski zato, jer se u njegovoj okolici, naročito na sjeveru, nalazilo mnogo i Slavena, od kojih su neki morali gradu i stalni danak plaćati. Uslijed toga su mogla i sveta braća, već kao djeca,

⁶ Dr. Grivec, Pravovernost sv. Cirila in Metoda (Bogoslovni Vestnik, leto I., sv. 1., Ljubljana 1920.—1921., str. 1.—43.); Dr. Guberina, Pentarhijski nazor sv. Ćirila i Metoda (Bogoslovska Smotra, Zagreb 1925., IV., str. 425.—439.).

⁷ Legenda o Konstantinu, 18. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 214.), pripovijeda, da je Kiril umro 14. veljače 869. i da mu je tada bilo 42. godine.

⁸ Prof. Brückner, Die Wahrheit über die Slavenapostel, str. 27., bilj. 1.

⁹ Jireček, Geschichte der Serben, I., Gotha 1911., str. 175., bilj. 1.

¹⁰ Legenda o Metodiju, 5. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 225.—226.).

naučiti čisto govoriti, ne samo grčki, nego i slavenski. Štoviše, Metodije bijaše postao, kada je odrastao i upraviteljem neke pokrajine, možda oko Strumice, u kojoj su stanovali Slaveni, pa je tako mogao poblize proučiti i slavenske običaje. Ali budući da mu je poslije nekoliko godina omrznuo ovaj svjetski život, to se povukao u samostan na gori Olimpu, kod Bruse u Maloj Aziji i tu postao kaluđer te se sav posvetio molitvi i nauci. Međutim mu je brat Kiril poslije očeve smrti, posredovanjem rođaka Troktista, logoteta (kancelara) i regentkinje Theodore, majke cara Mihajla III., došao u Carigrad i tu se, u carskomu dvoru, potpuno naobrazio, naročito u filozofiji, pa se zato i prozvao *F i l o z o f o m*. U Carigradu ga je podučavao i Fotije, kasnije carigradski patrijarha. Kada je Kiril svršio nauke, tada se redio u svećenika i postao knjižničarom Sv. Sofije, a zatim profesorom filozofije¹¹).

God. 855. u Bagdad je išlo više bizantijskih poslanika, da tu kod saracenskoga halife porade na izmjeni zarobljenika. U tome je poslanstvu morao biti i Kiril, pa tom prigodom raspravljati s muslimanskim učenjacima, naročito o presv. Trojstvu¹²). A kada se povratio iz Bagdada, tada je otišao k bratu na Olimp.

Dok su sveta braća boravila na Olimpu, u Carigrad stiglu poslanici kozarskoga havana i cara Mihajla III. zamole, da im pošalje muža, koji bi ih mogao uputiti u pravu vjeru. *K o z a r i* ili *H a z a r i* su bili Turani, finsko-ugorski narod, a stanovali su uz Crno More, između Kavkaza i ušća Dona. Oni su doduše, prema izjavi svojih poslanika, vjerovali u jednoga Boga. Ali budući da su ih mojsijevci i muslimani privlačili na svoje religije, to su se odlučili za bizantijsku vjeru, ako bizantijskome vjerovjesniku bude pošlo za rukom pobiti ono, što mojsijevci i muslimani naučavaju. Nato je car poslao *Kozarima* oko god. 860. Kirila, a Kiril je u tu svrhu poveo sa sobom i Metodija. Na putu se Kiril zadrži neko vrijeme u bizantijskome

¹¹ Legenda o Konstantinu, 2. i d. (Dr. Pastrnek, O. c., str. 155. i d.); Legenda o Metodiju, 2. i d. (Dr. Pastrnek, O. c., str. 222. i d.).

¹² Prema Legendi o Konstantinu, 6. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovan-ských apoštolů, str. 165.), Kiril je išao k Saracenima, kada mu je bilo 24 godine, dakle 850. ili 851.

gradu Herzonu, na Krimu, s nakanom, da se prije negoli unide u Kozarsku, upozna s kozarskim jezikom. Boraveći u Herzonu potraži i pronade relikvije pape Klementa I. (88.—97.), o kome se pripovijedalo, da je tu umro u progonstvu¹³). Iz Herzona je došao u Kozarsku, pa među Kozarima razvio svoju apostolsku djelatnost, ali, po svoj prilici, s vrlo malo uspjeha. Kozari su se još u X. vijeku dijelili na muslimane, mojsijevece, pogane i kršćane, a god. 1016. potpanu pod Ruse. Iza povratka Kiril se nastani u Carigradu, kod crkve sv. Apostolâ, dok mu brat postane poglavarom samostana Polihrona, što se nalazio kod Kizika, na azijskoj obali Mramorskoga Mora¹⁴).

Medutim se sveta braća ni ovaj put ne smire, do samo privremeno. Njima Božja providnost bijaše namijenila mnogo šira polja rada među Slavenima, među koje je baš u to doba evanđeoska prosvjeta počela sve više prodirati. Putovanja u Bagdad i u Kozarsku mogla su im u tu svrhu biti samo školkom. Naročito su Kiril i Metodije mogli u Kozarskoj iskusiti, kako je Hristovu nauku teško širiti među narodima, koji ni svoja pisma nemaju. I doista, već koncem god. 862., dok su oni još svejednako stajali pod dojmom doživljaja i proživljaja u Kozarskoj, u Carigrad stignu moravski poslanici. Ovi su poslanici, kao što Legende pripovijedaju, ponajprije cara Mihajla III. izvijestili, kako su k njima došli mnogi kršćanski učitelji iz Italije, Njemačke i Grčke te kako se njihov narod idola već odrekao. Zatim su mu predstavili, kako su oni prosta slavenska čeljad te kako ih gore spomenuti učitelji protuslovno podučavaju, pa ga na koncu zamolili, da im pošalje takova učitelja, koji će im moći protumačiti svete istine u njihovome slavenskom jeziku¹⁵).

¹³ O otkriću Klementovih relikvija piše savremenik Anastasius Bibliothecarius u poslanici ad Gaudericum episcopum (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 246.—248.). U novije je doba opširno o Klementu i Klementovim relikvijama raspravljao Snopek, *Die Slavenapostel, kritische Studien*, str. 283.—354.

¹⁴ *Legenda o Konstantinu*, 7.—13. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 171.—199.); *Legenda o Metodiju*, 4. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 224.—225.); *Rimska Legenda*, 1.—6. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 239.—242.).

¹⁵ *Legenda o Konstantinu*, 14. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 199.—201.); *Legenda o Metodiju*, 5. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 225.—226.); *Rimska Legenda*, 7. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 242.).

Nema sumnje, da su Rastislavovi poslanici tom prigodom s carem raspravljali i o drugim problemima, o kojima Legenda već poradi svoje didaktične svrhe i ne govore. Štoviše oni su u to doba morali, po svoj prilici baš u prvome redu i doći u Carigrad, da tu carski dvor upozore, kako su Nijemci i Bugari malo prije sklopili savez i protiv njihova gospodara i protiv Karlmana, upravitelja Istočne Marke; kako se Karlman uslijed toga s ocem već pomirio te kako napokon od toga saveza prijeti velika pogibelj, ne samo po moravsku, nego i po bizantijsku državu. No svakako je činjenica, da je car Mihajlo već slijedećega ljeta provalio s vojskom u Bugarsku, pa je kneza Borisa otrgao od Ludevita Njemačkoga, isto onako, kao što je Ljudevit Njemački malo prije otrgao Karlmana od moravskoga kneza Rastislava¹⁶).

Međutim je car udovoljio i drugoj želji moravskih poslanika, a udovoljio joj je tako, kako je to bilo od velike koristi, ne samo po Moravljane, nego i po ostalo slavenstvo. On je naime ponajprije, kada je saslušao moravske poslanike, sazvao vijeće, u koje je pozvao i Kirila, a bez sumnje i patrijarhu Fotija. Pa kada se u vijeću ponovila molba moravskih poslanika, tada je car istakao, da bi za moravsku misiju bili najpodobniji Kiril i Metodije, a to zato, što su oni Solunjani i što „Голубинѣ вѣси чисто Словѣнскѣхъ вѣсѣдоуѣхѣтъ“. I Kiril se bijaše odmah izjavio za to pripravnim, ali pod pogodbom, ako Moravljani imaju svoje pismo. Pa kada mu je car na to odgovorio, kako su slavensko pismo već njegov djed i njegov otac istraživali i kako ga nije moguće pronaći, tada je Kiril primjetio, da bi u tome slučaju njegovo propovijedanje u Moravskoj bile isto, što i pisanje besjede po vodi i da bi, uslijed toga bivao izvrgavan sumnjičenjima, da je krivovjernik: „То кѣто может на водѣ вѣсѣдѣти и еретичьско имѣ овѣсти?“¹⁷ No car se tim nije dao smesti, pa ga je s Bardom i dalje nagovarao, da se primi moravskoga poslanstva, bodreći ga ujed-

¹⁶ Голубински Краткій очеркъ исторіи православныхъ церквей Болгарской, стр. 22.—26. и 225. и д.; Златарски, Извѣстия (Сборникъ, XXIV., стр. 55.—82.

¹⁷ Legenda o Konstantinu, 14. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 200.).

ne, da će s Božjom pomoću sve poteškoće svladati, pače i slavensko pismo sastaviti. I Kiril se napokon carevoj želji pokorilo, pa odlučio poći s bratom u Moravsku, ali i opet ne bez slavenskih knjiga. Stoga se nije odmah ni dao na put, nego se neko vrijeme još zadržavao u Carigradu i tu se, uz molitvu, posvetio u prvome redu sastavljanju onoga slavenskoga pisma, što ga mi danas obično nazivamo *g l a g o l i c o m*. I oštroumni je Grk u tome tako uspio, da mu se učenjaci poradi toga još svejednako dive. On je doduše glagolicu sastavio na temelju sebi savremenih *g r č k i h k u r z i v n i h m i n u s k u l a*. Prof. Brückner drži, da je Kiril i za one slavenske glasove, što ih Grci nijesu imali, kombinovao po više grčkih znakova.¹⁸

Ali Kiril, kada je sastavljao glagolicu, nije imao na umu samo Moravljane, nego i ostale Slavene. Naročito su mu morali lebdjeti pred očima bugarski Slaveni, tim više, što su Grci baš u to doba bugarskoga kneza Borisa nasilu odvajali od Ljudevita Njemačkoga i privlačili k Carigradu te ga silili, da primi krst, ne od Nijemaca, kaošto je to on u prvi mah mislio, nego od njih. Pa budući da je Kiril dobro znao, da Bugari, kao grčki takmaci, ne bi u to doba rado primili pisma, za koje bi znali, da potječe od grčkoga, to je u svome pismu grčki karakter tako vješto prekrpio, da to nijesu mogli otkriti ni sami učenjaci, da istom u novije doba, ponajprije *T a y l o r*.

Kada je pak Kiril bio gotov sa svojom azbukom, tada je počeo prevadati Sv. Pismo Novoga Zavjeta na ono narječje, kojim su se u to doba služili Slaveni između Soluna i Carigrada.¹⁹ A prevadao ga je upravo na to narječje zato, što se tim narječjem i sam služio. Stoga mi se i čine netemeljite sve kombinacije, koje zato, što je glagolica bila upočetku najsavršenije pismo i što se Kiril u svojim prijevodima nije obazirao na zapadna slavenska narječja, izvađaju, da je on morao na tome raditi i mnogo više i mnogo prije, negoli su u Carigrad stigli moravski poslanici te da je sve to bilo namijenjeno u prvom redu bugarskim Slavenima. Mezzofantijevu je preteči bilo bez sumnje dosta godina dana, da pronade jedno savršeno

¹⁸ Prof. Brückner, Die Wahrheit über die Slavenapostol, str. 32.

¹⁹ Jagić, Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, II., 59.

slavensko pismo i da s njim otpočne svoj slavenski književni rad. A probrao je za sve Slavene onaj dijalekat, kojim je najbolje vladao.

Kada je pako Kiril Sv. Pismo donekle preveo, tada se istom zaputio s bratom Metodijem i s još više dakona u Moravsku. Bilo je to po svoj prilici početkom god. 864.²⁰ Kiril je tom prigodom ponio sa sobom, osim gore spomenutoga prijevoda Sv. Pisma i relikvije sv. Klementa, što ih je na Krimu pronašao te pismo, u kome ga je car toplo preporučio knezu Rastislavu. Da su sveta braća tom prigodom putovala kroz Bugarsku, to je posve vjerojatno, ali da su u Bugarskoj i djelovala, za to nemamo nikakovih pouzdanih dokaza.

U Moravskoj Kiril i Metodije naiđu na vrlo srdačan prijem, pa se odmah dadnu na posao. Ali kako su Moravljani dotada bili, barem uglavnom, već pokršteni,²¹ to se u tome smjeru nijesu morali truditi. Pa ako su se možda i trudili, njihov je trud s te strane morao biti neznan. Ali u Moravskoj su u to doba još vladali mnogi poganski običaji. Naročito su se još svejednako podržavale poganske gozbe. Usto su se i brakovi još svejednako lako i sklapali i rasklapali, pa su to sveta braća morala malo pomalo iskorjenjivati. No njihov se glavni rad sastojao zapravo u obuci. Naročito su moravsku mladež podučavali u pisanju, čitanju, vjeronauku i u crkvenom pjevanju, pri čemu su posebnu pažnju posvećivali onim mladićima, o kojima su tokom vremena stekli uvjerenje, da bi mogli danas, sutra postati dobri duhovnici. Usto su i dalje prevadali Sv. Pismo i Liturgiju na slavenski jezik.

²⁰ Kada su se upravo Kiril i Metodije zaputili iz Carigrada u Moravsku, to se posve točno ne može ustanoviti. Budući da je sigurno, da su iz Moravske krenuli u Rim u drugoj polovini god. 867., to bi se odatle moglo unatrag prilično točno odmjeriti vrijeme polaska iz Carigrada, kada bi bili pouzdani podatci o vremenu, što su ga prije toga proveli u Moravskoj. Ali Legende se baš u tome razilaze. Legenda o Konstantinu, 15. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 204.) tvrdi, da je Kiril proveo u Moravskoj četrdeset mjeseci; Legenda o Metodiju, 5. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 226.), da su se obadva brata povrtila iz Moravske poslije tri godine, a Rimska Legenda, 7. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 242.), da su proboravila u Moravskoj četiri i pô godine.

²¹ Dr. Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands*, 3—4, II., str. 718.

Kiril je ispočeka bez sumnje sve svete čine obavljao i u Moravskoj u grčkome jeziku. Ali kada je svete knjige preveo na slavenski jezik, tada ih je počeo obavljati u slavenskome jeziku. On se u tome držao običaja istočne Crkve, koja svima narodima dopušta, da se mogu pri svetim činima služiti svojim jezikom. Ali baš to slavensko Bogoslužje postane »*lapis offensionis*« za ostale vjerovjesnike u Moravskoj. Latinski je kler doduše dopuštao, da se razni narodi u vjerskim istinama podučavaju u svojim jezicima, ali da se i Bogoslužje obavlja u seljačkom jeziku, to se na zapadu smatralo previše. Uslijed toga nastane trvenje između svete braće i latinskoga klera. Štoviše, latinski je kler po svoj prilici tužio zato svetu braću i samom papi Nikoli I. Pa kako se baš u to vrijeme bijaše razmahala žestoka borba između Staroga i Novoga Rima, između pape Nikole i patrijarhe Fotija, to papa Nikola pozove k sebi i grčke vjerovjesnike iz Moravske. I sveta se braća rado odazovu pozivu sv. Oca, pa krenu iz Moravske u Rim nekako u drugoj polovini god. 867. A krenuli su tim radije, što su se od nekoga vremena i onako nalazili u brizi, gdje i tko, da im zaredi mlade Moravljane, što su ih bili za to već pripravili.²²

Usput Kiril i Metodije posjete panonskoga kneza Kocelja, koji je redovito prebivao u Blatnome Gradu. Kocelj ih je također vrlo srdačno primio i zadržao kod sebe više mjeseci. Naročito se Kocelju bijaše svidjelo slavensko pismo i slavensko Bogoslužje, pa je svetoj braći odmah sabrao i, kako se veli, predao oko pedeset učenika.²³ U Mletcima je opet Kiril morao da slavensko Bogoslužje brani protiv svećenika oglajске patrijarhije, koji su na temelju natpisa, što ga Pilat bijaše postavio Hristu, tvrdili, da se kršćansko Bogoslužje može obavljati samo u tri jezika, u židovskome, grčkome i latinskome.²⁴

Kada su pako sveta braća stigla u Rim, to nam posve točno nije poznato. No svakako je to moralo biti ili koncem

²² Legenda o Konstantinu, 15. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 201.—204.); Legenda o Metodiju, 5.—6. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 226.); Rimska Legenda, 7.—8. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 242.—243.).

²³ Legenda o Konstantinu, 15. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 204.).

²⁴ Legenda o Konstantinu, 16. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 204.—210.).

god. 867. ili početkom 868., izakako je papa Nikola I. bio već umro, a na njegovo se mjesto uspeo Hadrijan II. Pa kada je papa Hadrijan saznao, da se Kiril i Metodije već primiču k Rimu i da dolaze, ne samo sa svojim učenicima, nego i s relikvijama sv. Klementa, tada im je pošao s Rimljanima u susret i izvan grada ih svečano dočeka²⁵.

U Rimu se Kiril i Metodije zadrže više vremena, veseli, što im je papa Hadrijan odobrio, ne samo nauku, nego i slavensko pismo te slavensko Bogoslužje.²⁶ Pa kako Metodije još ne bijaše ređen, do samo u đakona, to ga biskupi Formoz i Gauderik rede, na zapovijed sv. Oca, u svećenika. U isto vrijeme budu na svećeničko dostojanstvo promaknuta i tri Kirilova i Metodijeva učenika, dok su im dva druga učenika bila zaređena u štioce.²⁷ No iza toga se slabi i izmoreni Kiril razboli te postane koncem god. 868. kaluđer i napokon 14. veljače 869. umre. Tijelo mu je bilo poslije smrti na svečan način pokopano u bazilici sv. Klementa, a Rimljani ga odmah počnu štovati kao sveca, pa mu stave povrh groba sliku, što se tu i danas nalazi.²⁸

Poslije bratove smrti Metodije se oko polovine god. 869. povrati iz Rima, zajedno sa svojim učenicima. Pa budući da je upravo u to vrijeme bjesnio rat između Nijemaca i Moravljana, to se opet zadrži kod Kocelja, po svoj prilici u Blatnom Gradu.

²⁵ Legenda o Konstantinu, 17. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 210.); Legenda o Metodiju, 6. (Dr. Pastrnek, O. c., str. 226.); Rimská Legenda, 9. (Dr. Pastrnek, O. c., str. 243.).

²⁶ Da je papa Hadrijan odobrio slavensko Bogoslužje, o tome ne bi smjelo biti sumnje ni onda, kada bi ono navodno njegovo pismo Rastislavu, Svatopluku i Kocelju (Legenda o Metodiju, 8.; dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 228.—230.), u kome se to dozvoljava i bilo apokrifno, jer je sigurno, da su sveta braća u to vrijeme sa svojim učenicima i u Rimu slavenski liturgisala (Legenda o Konstantinu, 17.; dr. Pastrnek, O. c., str. 211.).

²⁷ Legenda o Konstantinu, 17. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 211.); Legenda o Metodiju, 6. (Dr. Pastrnek, O. c., str. 226.—227.).

²⁸ Legenda o Konstantinu, 18. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 212.—215.); Rimská Legenda, 10.—12. (Dr. Pastrnek, O. c., str. 243.—245.). Početkom XII. vijeka moći su sv. Kirila bile prenešene u novu crkvu sv. Klementa, što je sagrađena na ruševinama stare, a kasnije ih je odatle nestalo, po svoj prilici 1798., kada su u njoj prebivali francuski vojnici.

Međutim se Kocelj bijaše odlučio zvesti slavensko Bogoslužje i u svojoj kneževini. Pa budući da se tome opirao kler salzburške nadbiskupije, to dođe na zgodnu misao, da se obnovi nekadanja sirmijska metropolija. Uslijed toga pošalje Metodija ponovo u Rim, k papi Hadrijanu, sa zamolbom, da mu ga Sv. Stolica promakne na gore spomenuto dostojanstvo. Pa kako se baš u o vrijeme bugarski knez Boris odvajao od Rjima i ponovo povraćao k Carigradu, upravo zato, što od Sv. Stolice nije nikako mogao da dobije nadbiskupa, odnosno biskupa, koga je on želio, to papa Hadrijan pođe u tome tim pripravnije u susret Koceljevim željama. I tako se Metodije mogao već početkom god. 870. povratiti iz Rima, ne samo kao sirmijski nadbiskup s jurisdikcijom i nad Panonijom i nad Moravskom, nego i kao apostolski delegat za širenje kršćanstva među Slavenima.²⁹

No odobrenje slavenskoga pisma i slavenskoga Bogoslužja, pa obnovljenje sirmijske metropolije, kao i Metodijevo promaknuće u položaj sirmijskoga nadbiskupa i apostolskoga delegata, sve su to bili krupni događaji, koji su izazivali gnjev i franačke države uopće i franačkoga klera napose. A izazivali su ga, ne samo protiv Metodija i njegova pokreta, nego i protiv same sv. Stolice. Naročito su se smatrali u svojim pravima povrijeđeni salzburški nadbiskup Adalvin i passavski biskup Ermannih, prvi, jer je morao Metodiju ustupiti Panoniju, a drugi, jer mu je morao ustupiti Moravsku. Pa možda bi samo pri tome i ostalo, da ne bijaše u Moravskoj u to isto doba došlo do vrlo važnih političkih promjena. Ali u Moravskoj već tokom god. 870. zavladaju Nijemci, izakako se Svatoplukovim izdajstvom dokopaju kneza Rastislava pa mu iskopaju oči i strpaju ga u neki samostan, u kome je jадnik i umro.³⁰ Uslijed toga su se Nijemci mogli tim odvažnije oboriti i na samoga Metodija, pa se svetac morao po svoj prilici već koncem god. 870. nalaziti u Regensburgu pred bavarskim biskupima, koji su ga u prisut-

²⁹ Legenda o Metodiju, 8. (Dr. Pastrnek, *Dějiny slovanských apoštolů*, str. 230.); Dr. Hauck, *Kirchengeschichte Deutschlands*³⁻⁴, II., str. 721.—722. Prema Rimskoj Legendi, 9. (Dr. Pastrnek, *O. c.*, str. 243.). bili bi i Kiril i Metodije ređeni u biskupe.

³⁰ *Annales Fuldenses*, pod god. 870.

nosti kralja Ljudevita i tužili i sudili. Kako se sve u tome saboru postupalo, to nam najbolje pokazuje činjenica, da je Ermanrih Passavski bio pokušao Metodija bičevati i da je Metodije njemačke biskupe izjednačio s idiotama. Metodiju se upisivalo u grijeh ponajviše, što se tobože umiješao u tuđa područja, a on se branio, da to nijesu nikako tuđa područja, da su ta područja potpadala zapravo pod rimsku crkvu i da ih je on dobio od Sv. Stolice. Pa budući da nije nikako moglo doći do sporazuma, to bavorski biskupi liše Metodija njegove i časti i vlasti, te ga zatvore u neki, po svojoj prilici freisinški, samostan, u kome je morao oko dvije i pô godine čamiti.³¹ Ali nato ni Moravljani ne ostanu skrštenih ruku, štoviše, oni se već slijedeće god. 871. ponovo pobune protiv Nijemaca, ponajprije pod vodstvom nekoga svećenika Slavomira, a zatim kneza Svato-pluka (870.—894.)³² pa tom prigodom protjeraju iz svoje domovine i njemački kler te zamole Sv. Stolicu, da im se povрати Metodije.³³ Međutim umre papa Hadrijan II., a naslijedi ga Ivan VIII. (872.—882.), koji se odmah sa svim svojim auktoretom zauzme za Metodija. Ivan je ponajprije od salzburškoga nadbiskupa Adalvina energično zatražio, da se Metodije smjesta povрати u svoju nadbiskupiju i u položaj, koji mu po pravu pripada pa je u tu svrhu poslao u Njemačku i svoga posebnoga delegata, jakinskoga biskupa Pavla. Usto Ermanriha bijaše kaznio privremenom suspenzijom i pozvao u Rim na opravdanje. Isto tako bijaše pod prijetnjom izopćenja pozvao u Rim Anona, freisinškoga biskupa.³⁴ I uslijed toga se Metodije doista povratio u Moravsku, u proljeće 873.

Iako se Metodije bijaše povratio iz njemačkoga zarobljenništva kao pravi nadbiskup, ne samo Moravske, nego i Panonije, on je ipak bio prisiljen Panoniju poslije kratkoga vremena povratiti salzburškome nadbiskupu. Štoviše, domalo se nje-

³¹ Legenda o Metodiju, 9. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 230.—231.).

³² Annales Fuldenses, pod god. 871.

³³ Legenda o Metodiju, 10. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 231.—232.).

³⁴ Dr. Miklošić—dr. Rački, Novo nadjeni spomenici (Starine Jugoslav. Akad., XII., Zagreb 1880., str. 213.—216.); Legenda o Metodiju, 10. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 231.).

mački kler počne protiv njega ponovo buniti i u samoj Moravskoj. Bližnji je povod ovoj novoj pobuni dao sam Metodije. Metodiju je naime papa Ivan VIII. bio već 873. zabranio slavensko Bogoslužje. Ali on se te zabrane nije držao.³⁵ A zašto je se upravo nije drežao, o tome bi se mogle samo kombinacije stvarati, kaošto se uistinu i stvaraju. No jedno je, mislim, neosporivo, a to je, da u Metodija pri svemu tome nije bilo nikakve zle volje. Ali njemačkome je kleru i to bilo dosta, da otpočnu novu ofenzivu protiv njemu i onako omražena Grka, u kojoj naš apostol bude ožigosan, ne samo kao prestupnik gore spomenute papine zabrane, nego i kao krivovjernik, kao protivnik nauke o ishodenju Duha Svetoga i od Sina — »Filioque«. A, što je Metodija i njegove učenike moralo još više peći, oni sa svojim pokretom nijesu nailazili na razumijevanje ni kod samoga Svatopluka. Svatopluk doduše bijaše uglavio s Nijemcima mir u Forcheimu već 874. i tom im prigodom priznao vrhovno gospodstvo te im se obvezao plaćati izvjesni godišnji danak.³⁶ Ali on je drukčije bio u svojoj kneževini pravi gospodar. Štoviše, on bijaše svoju kneževinu i proširio. Suprot toga on je sve otvorenije zapostavljao slavenski, a pristajao uz njemački ili latinski kler. To se zna, da je to Svatopluk činio samo iz oportunitizma. On je naime, kao realan politik, morao dobro uviđati, da bi se njegov istup protiv latinskoga klera, naročito u to doba, kada je zabrana slavenskoga Bogoslužja još postojala, smatrao ujedno istupom i protiv čitave franačke države i protiv Sv. Stolice. Uslijed toga bijaše i poslao u Rim nekoga svećenika, po imenu Ivana Mlečanina, da papu Ivana VIII. potanje izvijesti o crkvenim prilikama ili bolje neprilikama u Moravskoj i da od njega o svemu potraži mjerodavnu odluku. A Ivan je papu izvijestio o Metodiju i njegovu djelovanju upravo onako, kaošto ga je u Moravskoj i ostali latinski kler prikazivao. On podučava narod drukčije negoli je to ispovijedao papi Hadrijanu, protivno onome, što je rimska Crkva primila od sv. Petra, protivno crkvenoj Predaji, a Bogoslužje obavlja u zabranjenom barbarskom slavenskom jeziku — »in

³⁵ Boczek, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, I., str. 39.—40.

³⁶ *Annales Fuldenses*, pod god. 874.

barbara, hoc est in sclavina lingua«. A papa je Ivan VIII. učinio nato ono, što je po svojoj dužnosti i morao učiniti. On je naime polovicom god. 879. pisao Svatopluku i Metodiju pa, dok je s jedne strane Svatopluka bodrio, da se nipošto ne udaljuje od onoga, što naučava sveta rimska Crkva, makar ga na to i sami njegov biskup nagovarao, s druge je opet strane pozvao Metodija u Rim, na opravdanje.³⁷ I Metodije ga je poslušao.

A kada je papa Ivan VIII. Metodija polovicom god. 880. ponovo povraćao u Moravsku, tada mu je uručio i svoje pismo za Svatopluka. U tome je pismu sv. Otac moravskoga kneza ponajprije obavijestio, kako je Metodija pred saborom potanko ispitao o Simbolu prave vjere te kako ga je u svemu pronašao pravovjerna i po Crkvu korisna. Zatim mu je zapovijedio, da ga primi i poštuje kao svoga pravoga pastira, u kome ga je dostojanstvu on nanovo potvrdio. Usto je Ivan VIII. također odobrio i slavensko pismo i slavensko Bogoslužje: »Litteras denique sclauonicas, a Constantino quondam philosopho (s. Cyrillo) repertas, quibus Deo laudes debite resonent, iure laudamus . . . Nec sanae fidei, vel doctrinae aliquid obstat, siue missas in eadem sclauonica lingua canere, siue sanctum euangelium vel lectiones diuinas noui et veteris testamenti bene translatas, et interpretatas legere, aut alia horarum officia omnia psallere: quoniam qui fecit tres linguas principales, hebraeam scilicet, graecam, et latinam, ipse creauit et alias omnes ad laudem et gloriam suam.« Ali Ivan VIII. bijaše ujedno zapovijedio, da se Evandjelje, poradi većega poštovanja, čita po svim moravskim crkvama najprije latinski, a zatim i slavenski, kaošto se to po nekim crkvama već činilo: »Jubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam euangelium latine legatur, et postmodum slauonica lingua translatum in auribus populi, latina

³⁷ Boczek, Codex diplomaticus et epistolaris. I., str. 39.—41.: Legenda o Metodiju, 12. (Dr. Pastrnek. Dějiny slovanských apoštolů, str. 233.—234.).

verba non intelligentis annuncietur; sicut in quibusdam ecclesiis fieri vitedur.« Štoviše, Ivan VIII. bijaše tom prigodom odredio, da se Svatepluku i njegovim doglavnicima čitaju svete mise latinski, ako se to njima bude više svidjelo. Napokon je sv. Otac u to vrijeme redio također nekoga Nijemca, po imenu Vihinga (Wiching), u njitranskoga biskupa, pa ga podredio Metodiju.³⁸ Ali Vihing se svome nadbiskupu nije pokoravao. Uslijed toga su se borbe nastavile, za kojih je Vihing po svoj prilici falzifikovao protiv svoga nadbiskupa i sama papska pisma, pa je papa Ivan VIII. morao god. 881. ogorčenoga Metodija tješiti.³⁹

God. 881.—882. Metodije je, na poziv grčkoga cara Bazilija I., putovao u Carigrad, pa je i tu naišao i na razumijevanje i na odobravanje svoga vjerovjesničkoga djelovanja. Usto mu car bijaše zadržao dva učenika kod sebe,⁴⁰ bez sumnje za Slavene, koji su se nalazili na području bizantijske carevine. A kada se naš prosvjetitelj povratio iz Carigrada u Moravsku, tada je s pomoću svojih dvaju učenika preveo Sv. Pismo Staroga Zavjeta (osim Knjige Makabejaca i osim Psalterija, koji je bio već preveden) s grčkoga na slavenski jezik.⁴¹ Usto je preveo i Nomokanon te neka djela sv. Otaca. A kada se ono god. 884. car Karlo III. Debeli nalazio u Tullnu, nedaleko od Beča,⁴² tada je s velikom počašću primio uz moravskoga kneza Svatepluka i njegova nadbiskupa — sijedoga Metodija.⁴³

Međutim je Vihing protiv svoga nadbiskupa i dalje rovario. Uslijed toga ga Metodije bijaše udario anatemom. Ali domalo i Metodije umre, 6. travnja 885. i bude svečano sahra-

³⁸ Boczek, Codex diplomaticus et epistolaris, I., str. 42.—44.; Legenda o Metodiju, 12. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 234.).

³⁹ Boczek, Codex diplomaticus et epistolaris, I., str. 44.—45.

⁴⁰ Legenda o Metodiju, 13. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 234.—235.).

⁴¹ Legenda o Metodiju, 15. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 235.—236.).

⁴² Annales Fuldenses, pod god. 884.

⁴³ Legenda o Metodiju, 16. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apoštolů, str. 236.), to pripisuje *князю Сръбскоуцелюу*. Ali *Сръбскоуцелюу* je očividno kasniji umetak, jer Madari se 884. nijesu još ni nalazili u podunavskim predjelima (Prof. Brückner, Die Wahrheit über die Slavenapostel, str. 94. i d.).

njen u stolnoj crkvi svoje nadbiskupije,⁴⁴ možda baš u moravskomu Velehradu ili, kao što se to u novije vrijeme počelo na-
gađati, u Děvinu (Theben), Bratislavi (Požunu) na istoku, blizu
ušća Morave u Dunav. Prije smrti Metodije bijaše preporučio
sebi za našljednika G o r a z d a, jednoga od svojih učenika. Ali
njemačkome kleru, u prvome redu njitranskome biskupu Vi-
hingu, poče domalo za rukom ponovo izazvati protiv glago-
lice i kneza Svatopluka i Sv. Stolicu. Pa kada je uslijed toga
papa Stjepan V. slavensko Bogoslužje koncem god. 885. iznova
zabranio⁴⁵ i kada se ta zabrana počela u Moravskoj sa svom
grubošću provađati, tada Kirilovi i Metodijevi učenici napuste
svoju domovinu te se spuste u naše južne krajeve, naročito u
Bugarsku i Hrvatsku. Malo izatoga na moravsku državu na-
vale Madari i poruše je.

⁴⁴ Legenda o Metodiju, 17. (Dr. Pastrnek, Dějiny slovanských apo-
štolů, str. 237.—238.).

⁴⁵ Dr. Miklošić—dr. Rački, Novo nadjeni spomenici (Starine Jugoslav.
Akad., XII., Zagreb 1880., str. 220.—221.).